

Priority Dunajskej stratégie

Kanka, R.: Priorities of the Danube Strategy. Životné prostredie, 2012, 46, 6, p. 297 – 300.

The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR) is a macro-regional strategy adopted by the European Commission in December 2010 and endorsed by the European Council in 2011. The Strategy was jointly developed by the Commission, together with the Danube Region countries and stakeholders, in order to address common challenges together. The Strategy seeks to create synergies and coordination between existing policies and initiatives taking place across the Danube Region. The Priority Area Coordinators (PACs) ensure the implementation of the Action Plan by agreeing on planning, with targets, indicators and timetables, and by making sure there is effective cooperation between project promoters, programmes and funding sources. Goals for the Danube Region are also now being formulated in a coherent and transnational way, thanks to the Strategy. Targets have been set in order to focus and prioritize efforts. The success of the Strategy also relies on better alignment of the various funding sources; this includes the structural and cohesion funds, the pre-accession and neighbourhood policy instruments in non-EU countries, and all other available sources of EU and national funding, including loans and grants. The EU Strategy for the Danube Region should bring unique opportunities for cooperation within the particular countries, institutions, enterprises and help to improve economic and social indicators within the Danube Region.

Key words: The EU Strategy for the Danube Region, Action plan, The Danube Region, Priority areas

Dunajský región pokrýva územia 16 európskych štátov; z toho je 8 členských štátov Európskej únie: Slovensko, Nemecko, Rakúsko, Česko, Maďarsko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko a 6 nečlenských: Chorvátsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Ukrajina a Moldavsko. Ide o funkčnú oblasť vymedzenú povodím rieky Dunaj a o jeden z najväčších európskych regiónov, v ktorom žije viac ako 110 miliónov ľudí. Dunaj, druhá najväčšia európska rieka predstavuje jednu z najdôležitejších dopravných a obchodných tepien Európy. Mal strategický význam už v staroveku, využívali ho Rimania, ale aj Slovania, ktorí toto územie v 5. storočí osídlili. Z historického hľadiska bola podunajská oblasť mimoriadne zasiahnutá búrlivými udalosťami spojenými s mnohými konfliktmi, sťahovaním obyvateľstva a nedemokratickými režimami. Rieka vytvára silné prepojenie so susednými štátmi a umožňuje nám bližšiu spoluprácu vo viacerých oblastiach hospodárstva, spoločenského života a kultúry. V roku 1992, po dokončení Vodného diela Gabčíkovo

a spojení s riekami Mohan a Rýn, vzrástol ešte väčším jej význam v oblasti riečnej dopravy.

Dunajská stratégia a Akčný plán

V roku 2008 začala Európska únia rozvíjať makroregionálne stratégie ako jednu z nových foriem teritoriálnej spolupráce v jej rámci. Počas finálnej schvaľovacej fázy *Stratégie Európskej únie pre región Baltického mora* sa z rakúsko-rumunskej iniciatívy začali prípravy nad *Dunajskou stratégiou*.

8. decembra 2010 zverejnila Európska komisia v Bruseli dokument pod názvom *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Stratégia Európskej únie pre podunajskú oblasť*, ktorá sa neskôr stala známa ako *Dunajská stratégia*. Komisiu o vypracovanie tejto stratégie požiadala Európska rada. Ako základné princípy boli definované: zlepšenie sociálno-ekonomického rozvoja, konkurencieschopnosti, riadenia v oblasti ochrany život-

ného prostredia a rastu s efektívnym využívaním zdrojov, zvýšenie bezpečnosti a zmodernizovanie dopravných koridorov. Dunaj sa môže otvoriť EÚ jej blízkym susedom, oblasti Čierneho mora, južnému Kaukazu a Strednej Ázii. *Stratégia EÚ pre podunajskú oblasť* môže prispieť k plneniu cieľov EÚ a podporiť jej hlavné politické iniciatívy, najmä stratégiu *Európa 2020*. Dunajská stratégia má ambíciu vytvoriť mechanizmus spoločnej zodpovednosti krajín dunajského regiónu za ekonomický a spoločenský rozvoj podunajských krajín pre uchovávanie prírodného a kultúrneho dedičstva. Po prijatí Lisabonskej zmluvy sa môže stať prvým veľkým európskym projektom, ktorý umožní zjednotiť sa v záujme potrieb a priorít štátov, regiónov a spoločenských skupín na vývoji, a to v prospech celej Európy. Koordinovaný prístup krajín, regiónov a civilného sektora k spoločným problémom Dunaja a priľahlého územia, založený na transparentnej a vzájomnej komunikácii všetkých zainteresovaných aktérov, umožní ich efektívnejšie a nákladovo výhodnejšie riešenie a dovoľí naplno využiť nebyvalý potenciál dunajského regiónu (uznesenie vlády SR č. 229/2011).

O deň neskôr bol schválený sprievodný, pracovný dokument – *Akčný plán Stratégie EÚ pre dunajský región*. Akčný plán prijatý Európskou komisiou bol predmetom rozsiahlych diskusií s členskými štátmi, zainteresovanými subjektmi a orgánmi samotnej komisie. Akékoľvek zmeny si preto vyžadujú veľkú opatrnosť. Pri implementácii však môže vzniknúť potreba určitých úprav. Aktivity a projekty možno z Akčného plánu vypustiť len ak je zrejmé, že nie sú naďalej potrebné. Niektoré prioritné oblasti budú koordinované viac ako jedným koordinátorom. Vtedy musia koordinátori spolupracovať tak, ako je to z hľadiska danej situácie najvhodnejšie, za danú prioritnú oblasť sa však predkladá len jedna, spoločná správa.

Na svojom zasadnutí dňa 13. apríla 2011 schválila Európska komisia závery Rady k Dunajskej stratégii. Dunajská stratégia bola schválená na zasadnutí Európskej rady 24. júna 2011 (<http://dunajskastrategia.gov.sk/aktualit/>).

Štyri piliere a jedenásť prioritných oblastí Dunajskej stratégie

I. Prepojenie dunajského regiónu

1. zlepšenie mobility a prepojenia: (a) vnútrozemské vodné cesty, (b) cestná, železničná a vzdušná doprava;
2. podpora udržateľných zdrojov energie;
3. podpora kultúry a cestovného ruchu;

II. Ochrana životného prostredia v dunajskom regiónu

4. obnova a udržanie kvality vôd;
5. riadenie environmentálnych rizík;
6. ochrana biodiverzity, krajiny a kvality vzduchu a pôdy;

III. Rozvoj prosperity v dunajskom regiónu

7. rozvoj vedomostnej spoločnosti prostredníctvom výskumu, vzdelávania a informačných technológií;
8. podpora konkurencieschopnosti podnikov, vrátane rozvoja klastrov;
9. investovanie do zručností ľudí;

IV. Posilňovanie dunajského regiónu

10. zvýšenie inštitucionálnej kapacity a spolupráce;
11. spolupráca zameraná na šírenie bezpečnosti a boja s organizovanou a závažnou kriminálnou činnosťou.

Každá z prioritných oblastí je koordinovaná 2 – 4 expertmi z jednotlivých krajín dunajského regiónu. Najviac sú zastúpené Rakúsko a Rumunsko (5 expertov), nasleduje Nemecko (4), Maďarsko (3), Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Chorvátsko, Bulharsko (2) a po jednom zástupcovi majú Česká republika a Moldavsko. Koordinátori prioritných oblastí Dunajskej stratégie budú zohrávať kľúčovú úlohu pri jej implementácii.

Základné princípy pre výkon funkcie koordinátorov prioritných oblastí (uznesenie vlády SR č. 229/2011):

- výkon tejto funkcie je dobrovoľný;
- jednu prioritnú oblasť môžu spolukoordinovať maximálne dve krajiny;
- každý členský štát koordinuje aspoň jednu prioritnú oblasť;
- jedna krajina by nemala koordinovať príliš veľa prioritných oblastí.

Slovenská republika je spolukoordinátorom dvoch prioritných oblastí: prioritnej oblasti 4. *Obnova a zachovanie kvality vôd* – spolu s Maďarskom a prioritnej oblasti 7. *Rozvoj vedomostnej spoločnosti prostredníctvom výskumu, vzdelávania a informačných technológií* – spolu so Srbskom. Národným kontaktným bodom Slovenska pre Dunajskú stratégiu je Odbor stratégií Úradu vlády SR. Vláda SR dňa 30. marca 2011 schválila aktualizovanú národnú pozíciu k Dunajskej stratégii a určila koordinátorov prioritných oblastí. V *Aktualizovanej Národnej pozícii k Stratégii EÚ pre dunajský región a návrhu jej koordinácie* je definovaná hlavná úloha Úradu vlády SR v pozícii národného koordinátora *Stratégie EÚ pre dunajský región*, navrhovaných koordinátorov dvoch prioritných oblastí, za ktoré zodpovedá Slovenská republika, ako aj všetkých relevantných členov vlády a zainteresovaných inštitúcií. Je to konzistentné a jednotné presadzovanie cieľov národnej pozície SR v rámci procesu implementácie Dunajskej stratégie tak, aby boli záujmy a špecifiká SR zohľadňované pri európskych prioritách a ich riešeníach v záujme zvyšovania prosperity všetkých krajín dunajského regiónu podporou tvorby inovatívnej, inkluzívnej a environmentálne zodpovednej spoločnosti, s motivujúcim

ekonomickým prostredím pre trvalo udržateľný rast a prosperitu (uznesenie vlády SR č. 229/2011).

V Dunajskej stratégii sa navrhuje Akčný plán, k plneniu ktorého sa jednotlivé krajiny a zainteresované strany musia pevne zaviazat'. Dôraz sa kladie na integrovaný prístup so zameraním na príslušné územie. Dobré spojenia medzi mestskými a vidieckymi oblasťami, spravodlivý prístup k infraštruktúre a službám a porovnateľné životné podmienky podpora územnú súdržnosť, ktorá je v súčasnosti výslovným cieľom EÚ. Komisia v spolupráci s členskými štátmi, regiónmi a ostatnými zainteresovanými stranami vybrala návrhy opatrení, ktoré:

- prinášajú okamžité a viditeľné prínosy pre obyvateľov tejto oblasti;
- majú účinky na makroregión (alebo jeho významnú časť), projekty by preto mali podporovať trvalo udržateľný rozvoj a pokrývať viacero regiónov a krajín;
- sú koherentné a vzájomne sa podporujú, v dôsledku čoho sú prínosné pre všetky strany;
- sú realistické (technicky uskutočniteľné a disponujú dôveryhodným financovaním).

Akčný plán reflektuje na všetky hlavné problémy v dunajskom regióne. Čo sa týka **prepojenia** dunajského regiónu, ide o nasledujúce problémy:

1. Doprava – je potrebné zlepšiť oblasť riadenia, vybavenia a dostupnosti kvalifikovaných pracovníkov v lodnej doprave; cestná, železničná a letecká infraštruktúra je často nedostatočná alebo jednoducho neexistuje.
2. Energetika – ako problematické sa ukazujú kvalita infraštruktúry, bezpečnosť dodávok, organizácia trhu, neudržateľný dopyt, energetická efektívnosť a využívanie obnoviteľných zdrojov energie.
3. Kultúra a cestovný ruch – presadiť spoločný a trvalo udržateľný prístup.

Ochrana životného prostredia v dunajskom regióne reflektuje na obrovské prírodné bohatstvo, jedinečnú vodnú a suchozemskú flóru a faunu, zahŕňa z hľadiska biodiverzity horské oblasti ako sú Karpaty, Balkán a časť Álp. Medzi hlavné problémy patria:

1. Voda – kľúčové je zabezpečiť dobrú kvalitu vody v súlade s požiadavkami stanovenými v rámcovej smernici o vode. Potrebné je trvalo udržateľné vodné hospodárstvo, ktorým sa spoločne zníži znečistenie organickými látkami, živinami alebo nebezpečnými látkami.
2. Biodiverzita pôdy – cieľ EÚ v oblasti biodiverzity stanovený na rok 2020 sa musí splniť prostredníctvom zastavenia straty biodiverzity a ekosystémov, obnovením služieb ekosystémov a opätovným prepojením biotopov. Pokiaľ ide o pôdu, erózia ornej pôdy, ako aj kontaminované lokality a skládky odpadu spôsobujú znečisťovanie vody – všetky tieto príčiny sa v rámci Dunajskej stratégie riešia konkrétnymi opatreniami.

Rozvíjanie prosperity v dunajskom regióne – zahŕňa hospodárske a sociálne extrémny EÚ, pričom rozdiely medzi jednotlivými regiónmi sú výrazné – od najkonkurencieschopnejších po najchudobnejšie. Medzi hlavné problémy patria:

1. Vzdelanie a zručnosti – otvoriť prístup k ďalšiemu vzdelávaniu a zmodernizovať odbornú prípravu a sociálnu podporu.
2. Výskum a inovácie – cieľnou podporou výskumnej infraštruktúry podnietiť excelentnosť a prehĺbiť nadväzovanie vzťahov medzi poskytovateľmi znalostí, podnikmi a tvorcami politik. Podunajská oblasť musí lepšie využívať vnútroštátne a regionálne finančné prostriedky a v plnej miere zúročiť prínosy európskeho výskumného priestoru.
3. Podniky – je nevyhnutné ťažiť z lepších prepojení medzi inštitúciami, ktoré sa zaoberajú inováciami a tými, ktoré podporujú podnikanie.
4. Trh práce – základným cieľom je zvýšiť zamestnanosť.
5. Marginalizované spoločenstvá – ide predovšetkým o rómsku komunitu.

Posilnenie dunajského regiónu – je nutné najmä z dôvodu rôzneho medzinárodného a ekonomického postavenia jednotlivých členských štátov. Medzi hlavné problémy patria:

1. Inštitucionálna kapacita a spolupráca – zlepšiť rozhodovacie štruktúry a kapacitu v rámci súkromného a verejného sektora a podporovať ich v rámci makroregionálneho prístupu.
2. Bezpečnosť – problémy, ako sú pašovanie tovaru, obchod s ľuďmi a cezhraničné čierne trhy, vyžadujú posilnenie právneho štátu tak v rámci jednotlivých jurisdikcií, ako i v medzinárodnom meradle.

* * *

Dunajská stratégia patrí medzi najmladšie v Európe. Vznikla v regióne, ktorý patrí medzi historicky a politicky najrôznorodnejšie, navyše v období pretrvávajúcej ekonomickej a politickej krízy. Dunajská stratégia, ako aj Akčný plán predstavujú dôležité, medzinárodne akceptované a akceptovateľné dokumenty pokrývajúce svojím obsahom a rozsahom všetky najdôležitejšie oblasti prírody a spoločnosti. Priority, ciele a východiská Dunajskej stratégie môžeme vnímať aj ako veľké plány a vízie, samozrejme je potrebné sa na to všetko pozerať triezvo a realisticky. Rovnako ako v prípade Baltskej stratégie, ani Dunajská stratégia nebude mať žiaden rozpočet navyše a nemôže od EÚ očakávať dodatočné finančné prostriedky. Vďaka plánovaniu a koordinácii národných a európskych investícií a užšej spolupráci v regióne by však malo dôjsť k efektívnejšiemu využitiu už existujúcich prostriedkov. Týka sa to najmä európskych programov: 7. rámcový program EÚ,

LIFE+, Nástroj predvstupovej pomoci (IPA), Program cezhraničnej spolupráce (ENPI), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD), Európsky fond pre rybné hospodárstvo (EFF), Finančný nástroj civilnej ochrany EÚ. Dunajská stratégia bola napr. už reflektovaná vo výzve 7. rámcového programu EÚ: ENV. 2013.6.5-2 – *Mobilising environmental knowledge for policy and society* – Mobilizácia environmentálneho vedomia pre politiku a spoločnosť s podtémou *Designing environmental research and innovation for solutions and uptake of results in the Danube macro region* – Navrhovanie environmentálneho výskumu a inovácií pre riešenia a porozumenie ich výsledkov v dunajskom makroregióne.

Dunajská stratégia stojí a padá na možnostiach a ochote jednotlivých krajín, resp. inštitúcií, podnikov a združení udržať, rozvinúť, prehĺbiť spoluprácu a prepájať sa v rámci spoločných programov, projektov a iniciatív. Najbližšie roky ukážu, do akej miery sa budú priority Dunajskej stratégie uskutočňovať v podmienkach súčasnej ekonomickej a politickej krízy a či

spolupráca krajín dunajského regiónu môže pomôcť kríze a jej dopady zmierniť.

Príspevok vznikol s podporou grantu 2/0073/12 Fytoindikácia pôdných vlastností lesných ekosystémov Západných Karpát a modelovanie indikačných hodnôt rastlín.

Literatúra

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia Európskej únie pre podunajskú oblasť“ [KOM(2010) 715 v konečnom znení] 2011/C 248/14.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 229 z 30. marca 2011 k aktualizovanej Národnej pozícii SR k Stratégii EÚ pre dunajský región a návrhu jej koordinácie.

RNDr. Róbert Kanka, PhD., robert.kanka@savba.sk
Ústav krajinskej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava

MARTA DOBROVODSKÁ

Trvalé trávne porasty na Slovensku – spoločné dedičstvo agrárnej kultúry v dunajskom regióne

Dobrovodská, M.: Permanent Grasslands in Slovakia – Common Heritage of Agrarian Culture in Danube Region. Životné prostredie, 2012, 46, 6, p. 300 – 306.

In Europe the biggest collective creation is culture whereby the agrarian culture is one of its root. Because of agriculture as the most significant employment for Slovakian inhabitants the culture landscape was created mostly by this activity. Territory of Slovakia is situated in the centre of Europe as well as in Danube Region. It is important place of diffusion of various cultures and nations therefore diversity of agrarian culture is high as well. It is emphasized by nature heterogeneity conditioning landscape and biological diversity. The result is cultural variety of individual regions which is readable just in agricultural landscape. The idea of preservation of cultural wealth heterogeneity, as well as biodiversity protection, is embodied in Danube Strategy. For the successful implementation of goals and spirit of this document it is required knowledge of agricultural landscape and its development as well – regularities and factors inflicting its changes. Permanent grasslands reflect dynamics and changes of whole agrarian culture and landscape. Our contribution presents some results of their research in Slovakia with aim to describe briefly their development trend. Special attention is devoted to traditional permanent grasslands – mosaics presenting relict of old agriculture in Slovakia.

Key words: agrarian culture, permanent grasslands, traditional grass-covered mosaics, Danube Strategy